

PROBLEMATICA PRINCIPIULUI UNICITĂȚII FUNCȚIILOR SINTACTICE ÎN GRAMATICA ROMÂNEASCĂ

0. În articolul de față vom face câteva comentarii privitoare la principiul unicității funcțiilor sintactice în grupul¹ verbal și în cel nominal, teoretizat de Dumitru D. Drașoveanu (1971; 1997) și redefinit în GBLR (2010). Punctul principal de interes îl reprezintă grupul nominal, însumând subordonații substantivului-regent.

1. Studiul nostru are ca punct de plecare și fundament principiul unicității funcțiilor sintactice (Drașoveanu 1997, p. 67)², care constă în „imposibilitatea existenței, în dependența unui termen regent, a unui al doilea termen subordonat, construit în același fel cu unul dat”. Este evident că ne aflăm în zona subordonații, deoarece unicitatea se opune, în cadrul sistemului sintactic, multiplicității (a se vedea subiectul multiplu, numele predicativ multiplu etc.; Drașoveanu 1997, p. 59 și urm.).

1.1. Unicitatea acționează numai în cadrul sintagmei subordonative³, o structură sintactică de tipul unui grup binar, format dintr-un termen regent și unul subordonat, în care relația (în acest caz, subordonantă) construiește și organizează termenii. Modalitățile de realizare a relației subordonatoare sunt: *flexiunea* (a se vedea cazurile de ordinul 1), manifestându-se numai la substantive și pronume (*ibidem*, p. 94 și urm.) – *Studenta Popescu și-a pregătit lucrarea* (N₁)/*Florile mamei sunt uscate* (G₁)/*Stai locului!*(D₁)/*Am văzut-o pe Ileana* (Ac₁)/*Nene Iancule*⁴, *ne dai scrisoarea?* (V₁); *acordul* (la cazurile de ordinul 2), tipic adjectivului – *Frumoasă fată, unde fugi?* (V₂); *joncțiunea* (cu ajutorul elementelor jonc-

¹ Prin termenul de *grup* (sintactic) vom subînțelege, deocamdată, o serie de constituenți ierarhizați, grupați/subordonați unui cap de grup/centru, consituenți concretizați pe baza „disponibilităților combinatorii ale centrului” (GBLR 2010, p. 662).

² În Drașoveanu 1971, p. 325–355 se face pentru prima dată referire la principiul unicității funcțiilor sintactice.

³ Sintagmele subordonative pot fi interpropoziționale (un termen într-o propoziție, celălalt în alta, la nivel de frază), respectiv intrapropoziționale (ambii termeni în aceeași propoziție, la nivel de propoziție) (Drașoveanu, 1997, p. 28 și urm.).

⁴ *Iancule* (V₁) poate fi considerat drept o deviație de la „atributul substantival nominativ” (a se vedea: *Nene Iancu, unde mergi?*) (Neamțu 1999, p. 48–49).

ționale⁵ (pentru cazurile de ordinul 3, a se vedea situația substantivului și a substitutelor lui) – *Câmpul e plin de flori* (Ac₃)/*De-a lungul drumului șanțurile sunt pline de apă* (G₃)/*Datorită lui s-a putut întoarce acasă* (D₃); *aderența* (conectiv zero), specifică adverbelor și, parțial, gerunziilor și infinitivelor – *Întorcerea acasă i-a făcut bine/Aleargă repede*.

1.2. Pentru enunțarea principiului unicității, D. D. Drașoveanu (1997, p. 67) nu recurge la criteriile de clasificare a funcțiilor sintactice tradiționale. Definirea principiului unicității este delimitată, prin urmare, numai prin prisma construcției termenului subordonat (flexiune, acord, joncțiune)⁶.

1.3. Principiul unicității funcțiilor sintactice se poate verifica cel mai bine, cu excepțiile de rigoare, în sintagmele cu termen regent verb; în schimb, odată cu atributul adjectival, „unicitatea încetează” (Drașoveanu 1997, p. 66). Se iau în considerare (selectiv)⁷, pentru exemplificare, funcțiile realizate cazual, prin acord și cu ajutorul prepozițiilor.

1.3.1. Funcții sintactice realizate cazual:

1.3.1.1. Complementul direct: *Ele se vor vedea *filmul*. Pronumele reflexiv *se*⁸ anulează posibilitatea existenței lui *filmul*, modul de realizare a acestuia fiind unul cazual. Însă există și excepții:

1.3.1.1.1. Dublarea complementului direct: *Am văzut-o pe Maria*. Excepția se manifestă doar la nivelul expresiei (două funcții realizate în același fel, prin Ac₁), pentru că la nivelul conținutului cele două complemente directe trimit la același referent.

1.3.1.1.2. Verbele dublu tranzitive⁹, ce pot accepta prin natura lor două complemente directe, unul al lucrului¹⁰ și unul al ființei, construite în același fel, prin Ac₁, ce nu au același referent: *M-a învățat gramatică*.

1.3.1.2. Complementul indirect în D₁: *Ei nu își vorbesc *cuiva de multă vreme*. Prezența lui *își* îl anulează pe *cuiva*. Excepțiile pot fi următoarele:

1.3.1.2.1. Dublarea complementului indirect: *I-am dat Ioanei o carte*. Sunt prezente două complemente indirecte, realizate în același fel și având același referent.

⁵ La nivel interpropozițional, relația subordonatoare (sau „subordonantă”) este reprezentată prin elementele subordonatoare (conjunții, locuțiuni conjuncționale, pronume și adverbe relative), termenul regent, un cuvânt, se află în propoziția regentă, iar termenul subordonat este însuși predicatul propoziției subordonate. Prin urmare, este vorba despre o sintagmă subordonativă interpropozițională.

⁶ Aderența nu a fost detaliată.

⁷ Vom enumera în continuare exemplificările privind funcțiile sintactice și excepțiile de la principiul unicității funcțiilor sintactice, câteva dintre ele fiind preluate ca atare din Drașoveanu 1997, p. 61–66.

⁸ A se vedea *se* ca reflexiv impersonal, care, în mod obligatoriu, intransitivizează verbul: *S-a predat întregul capitol*; *capitol* nu are cum fi complementul direct ale verbului, tocmai din cauza prezenței lui *se* care ocupă poziția de Ac₁. De fapt, orice pronume reflexiv poate ocupa locul unui complement direct, consumând valența de tranzitivitate a verbului (Neamțu 2004, p. 41 și urm.).

⁹ GBLR (2010, p. 448–453) invocă același principiu al unicității funcțiilor sintactice pentru a susține deosebirea complementului secundar (= complement direct al lucrului) de complementul direct.

¹⁰ Nu este în intenția noastră să detaliem polemica privind conceptul de caz neutru, Ac lucrului, datorită imposibilității înlocuirii lui cu un clitic în Ac.

1.3.1.2.2. Dativul posesiv: *Și-a adresat elevilor întrebarea. Și- și elevilor* sunt în D₁, au același mod de realizare, dar, din punct de vedere sintactic, primul ar fi tradiționalul atribut pronominal datival (așa-numitul D₁ posesiv)¹¹, iar cel de-al doilea D₁ este complementul indirect al verbului.

1.3.1.2.3. Dativul etic: *Și mi ți-l luă și mi ți-l trânti de pământ.* Acest tip de D₁ nu are în vedere un referent anume.

1.3.1.3. Subiectul în N₁. Este imposibilă existența a două subiecte necoordonate, în afară de anumite contexte: *Vine ea mătușa Mărioara.* Conform GLR (1963 II, p. 84 și 92) este vorba despre anticiparea sau reluarea subiectului¹².

1.3.1.4. Atributul genitival (în G₁): *mașina studentului *studentei. Studentei* este anulat datorită lui *studentului*, dar în exemplul *mașina mamei tatălui meu*, avem de-a face cu două sintagme: *mașina mamei* și *mamei tatălui* (și o a treia sintagmă: *tatălui meu*), prin urmare principiul unicității este respectat.

1.3.2. Funcții sintactice realizate prepozițional¹³ (selectiv):

1.3.2.1. Atributul prepozițional: *creionul din penar *din geantă* (vezi Drașoveanu 1997, p. 61). După opinia autorului, este o exprimare imposibilă, dacă se respectă condițiile ca *penar* să fie nearticulat și să nu existe nicio virgulă, respectiv pauză, între aceasta și următorul cuvânt. În schimb, în cazul în care ar exista pauza/virgula, unicitatea s-ar preschimba în multiplicitate, prin coordonare¹⁴.

1.3.2.2. Complementele (construcțiile cu prepoziție):

1.3.2.2.1. Complemente construite cu aceeași prepoziție, subordonate aceleiași termen regent „fără ca ele să fie excepții¹⁵ de la unicitate, cu restricția ca prepoziția să aibă sensuri diferite” (*ibidem*): *la ora opt va sosi la noi.* Observăm în acest context că unicitatea sintactică nu se poate verifica prin modul de realizare a complementului circumstanțial de loc/circumstanțialului de timp. Este vorba despre același Ac₃, însă, din punctul de vedere al sensului, este vorba despre două circumstanțe diferite, cu statut deosebit: complementul circumstanțial de loc completează semantic verbul (a se vedea statutul complementului, respectiv al circumstanțialului, *infra*, 2.1.2. și 2.3.), pe când circumstanțialul de timp are un statut facultativ.

1.3.2.2.2. Construcții prepoziționale pe lângă regenți ale căror valențe (două) trebuie actualizate simultan: *Trenul circulă de la Oradea la Cluj/Dintr-o femeie*

¹¹ Nu ne oprim asupra statutului funcțional al D₁ posesiv. Se pare că D. D. Drașoveanu îl considera printre excepțiile acceptate în aplicarea principiului unicității. GBLR (2010, p. 498–504) îl va defini drept complement posesiv.

¹² A se vedea și alte exemple, respectiv comentarii legate de statutul demonstrativului și al pronumelui personal (*Așa sunt ăștia tinerii! / Voi românii aveți un complex de inferioritate etc.*) la Drăguțoiu 2017, p. 63–64.

¹³ D. D. Drașoveanu nu insistă, în demonstrație, asupra complementelor circumstanțiale, variante circumscrie unui criteriu extralingvistic.

¹⁴ În româna vorbită, o asemenea exprimare (*creionul din penar [.] din geantă*) este des folosită: cel de-al doilea „atribut prepozițional” credem că aduce o informație de tip localizare în plus, situându-se, totuși, în afara coordonării propriu-zise (nu se poate înlocui virgula/pauza printr-un *și* copulativ).

¹⁵ Atragem atenția că nu este considerată o excepție de la unicitate dublarea complementului direct, indirect sau a subiectului, ce aveau în comun referentul, în general.

tânăra și frumoasă s-a transformat într-o bătrână încovoiată de ani. Remarcăm similitudinea, până la un anumit punct, cu situația verbelor așa-numite dublu-tranzitive, doar că, în cazul de mai sus, flexiunea cazuală este mult mai evidentă datorită prepozițiilor care impun Ac. D. D. Drașoveanu integrează acest tip de construcții în sfera excepțiilor de la principiul unicității.

1.3.3. Funcții realizate prin acord de tip adjectival:

1.3.3.1. Autorul recunoaște unicitatea numelui predicativ, respectiv a elementului predicativ suplimentar: *Fetele sar în sus vesele *zglobii de bucurie/Fetele sunt vesele *zglobii.* Adjectivele nu sunt coordonate, așadar contextele sunt imposibile din punctul de vedere al românei literare.

1.3.3.2. Conform lui D. D. Drașoveanu (1997, p. 66), odată cu atributul adjectival unicitatea se sfârșește. Pot exista mai multe adjective, de diferite origini (propriu-zise, pronominale, verbale etc.), dispuse în jurul aceluiași substantiv: *Toate aceste frumoase femei tinere au fost prezente aseară la banchet.*

1.4. Vom aduce câteva completări/comentarii legate de principiul unicității funcțiilor sintactice susținut de D. D. Drașoveanu.

1.4.1. Din punctul de vedere al construcției termenului subordonat, este evident că principiul unicității pare să funcționeze cel mai bine în cadrul sintagmei cu termen regent verb și sateliții săi principali, complementul direct/indirect/indirect prepozițional, respectiv în relație cu subiectul. Explicația constă în faptul că verbul (cu puține excepții), spre deosebire de substantiv, nu poate exista fără complementele sale/subiectul său. GALR 2005, GBLR 2010 etc. se vor folosi de conceptul de statut obligatoriu al complementului direct/indirect etc. (vezi *infra*, 2.1.2.), ce întregesc semantic verbul.

1.4.2. Circumstanțialele (construite prepozițional) par să iasă din domeniul unicității realizării sintactice; există circumstanțiale construite la fel, dar semantic diferite (vezi *supra*, 1.3.2.2.1.) vs circumstanțiale construite la fel și cu aceeași 'valoare' semantică, de localizare: *Balonul plutea de-a lungul țărmului, deasupra grămezilor de alge* – credem că cel de-al doilea circumstanțial de loc nu se subordonează direct verbului, ci circumscrie informația oferită de primul circumstanțial. Presupunem că are rol apozitiv.

1.4.3. Din demonstrația lingvistului clujean lipsesc exemplificările referitoare la funcțiile sintactice realizate prin aderență (aceleași circumstanțiale); redăm un exemplu (preluat din Irimia 2000, p. 335): *O toamnă va veni cândva târziu* – sunt două adverbe cu aceeași valoare semantică, temporală 'indefinită'/temporală 'definită'; cel de-al doilea adverb încearcă să circumscrie temporal (aproximativ) incertitudinea primului adverb¹⁶.

1.4.4. Conținutul semantic al substantivului-regent rareori are nevoie de subordonați care să-i întrească sensul, precum un complement direct în raport cu verbul său. De aceea, credem că principiul unicității subordonaților numelui, cel

¹⁶ Despre detalierea informațiilor în cazul circumstanțialelor, vezi Pană-Dindelegan 2010, p. 99.

puțin, trebuie redefinit/reevaluat. Modul de construcție/realizare a subordonatului nu este suficient în redefinirea acestui principiu, prin urmare, este necesară, deocamdată, o reclasificare¹⁷ a funcțiilor sintactice, conform unui criteriu semantic, în sintagmele cu regent substantiv. E suficient să facem referire la adjuncții/‘atributele’ adjectivale aflate în vecinătatea substantivului, unde principiul unicității încetează (vezi *supra*, 1.3.3.2.): **Toate aceste frumoase femei tinere au fost prezente aseară la banchet**; adjectivale **toate, aceste, frumoase/tinere**, deși au în comun acordul, totuși, din punct de vedere semantic¹⁸, sunt diferite: cuantifică (**toate**), ‘localizează’ (**aceste**), modifică (**frumoase/tinere**).

1.4.5. Principiul unicității funcțiilor sintactice (în structurile cu substantiv regent) s-ar putea aplica nu numai în sintagma propriu-zisă, ci și pe niveluri de subordonare/ierarhizare a subordonaților: *femei tinere* ar putea fi considerată o sintagmă sudată, iar *frumoase*, un atribut/modificator al întregului grup pomenit. D. D. Drașoveanu (1971, p. 331) observă că atributul, în totalitatea lui, făcându-se abstracție de felul de construcție al acestuia (prepozițional, prin flexiune etc.), „nu cunoaște unicitatea”; se dă ca exemplu grupul *puterea impresionantă de creație a omului*, unde fiecare atribut se subordonează substantivului *puterea*, fără ca acestea să fie coordonate. Însă lingvistul adaugă în aceeași observație că „la nivelul categoriilor logice corespondente, unicitatea o putem regăsi în faptul că fiecare notă afirmată printr-un atribut determină sfera nou obținută (determinată) prin atributul precedent” (*ibidem*): *de creație* determină „sfera” grupului *puterea impresionantă*, iar *a omului* pe cea reprezentată prin *puterea impresionantă de creație*.

2. În GALR 2005, p. 56 și în GBLR 2010, p. 24, principiul de unicitate sau principiul unicității¹⁹ este definit puțin diferit: „într-o structură primară nu pot exista mai multe componente cu aceeași funcție sintactică, iar un centru nu poate atribui decât o singură dată același rol tematic”. Acest principiu organizează numai grupurile sintactice cu centru predicativ²⁰ și componentele acestora, cu alte cuvinte vizează doar grupul verbal²¹, cel mai complex, deoarece este singurul dintre

¹⁷ D. D. Drașoveanu (1997, p. 67) atrage atenția asupra criteriilor de clasificare a funcțiilor sintactice ca fiind eterogene, existând controverse nesoluționate definitiv pe marginea lor: atributul// complementul direct/indirect//circumstanțialul; așadar, pentru enunțarea principiului unicității, este nevoie de ceva mult mai clar, manifestat exclusiv la nivelul expresiei, adică de modul de realizare a funcției sintactice.

¹⁸ Nu intenționăm să facem o clasificare semantică riguroasă a adjectivului (vezi Brăescu 2012), ci sesizăm numai diferențele minimale existente între adjectivale respective.

¹⁹ O reluare a acestui tip de definiție a principiului unicității ce organizează numai grupul verbal, adică un singur tip de complement este atribuit de fiecare verb, ne este oferită în Pană Dindelegan 2010, p. 93 și urm.

²⁰ E vorba de cel caracterizat prin predicativitate (prin prezența categoriilor de mod, timp, număr și persoană). Totuși, adăugăm și verbul la o formă non-finită, care își păstrează capacitatea de a atrage componente.

²¹ Este o notă importantă adusă de autori (GBLR 2010, p. 666), întrucât complementul numelui (cerut de substantive de origine verbală: *formarea națiunii*, de origine adjectivală: *egalitatea șanselor*, substantive relaționale: *mamă-sa*) nu face parte din grupul complementelor care se supun principiului unicității.

grupurile sintactice (nominale, adjectivale, interjecționale etc.) care se poate constitui într-o propoziție finită.

2.1. Vom aduce câteva adăugiri²² definiției unicității pe care am dat-o mai sus, adăugiri ce ar putea completa înțelegerea conceptelor acestora: structură primară, complement, centru de grup, rol tematic.

2.1.1. Structura primară este definită în opoziție cu cea reorganizată (rezultatul unei combinări a două structuri primare, în urma căreia se pot delimita complementul posesiv, complementul de agent și predicativul suplimentar); această structură primară este organizată în jurul unui verb-predicat (în mod necesar), ce implică complementele matriciale (subiectul, complementul direct, complementul secundar, complementul indirect, cel prepozițional, numele predicativ și complementul predicativ al obiectului²³), cerute *obligatoriu* de structura semantică a verbului în cauză.

2.1.2. Complementul este, așadar, conținut în structura semantică a centrului (un verb sau un substantiv de origine verbală/adjectivală), are un statut obligatoriu, deoarece participă la profilarea semantică a verbului, influențând în mod definitiv nucleul semantic al acestuia din urmă (vezi și Pană Dindelegan 1978, p. 593–594). Autorii gramaticii academice au în vedere numai complementul din grupul verbal în descrierea principiului unicității.

2.1.3. Centrul atribuie o singură dată funcții sintactice, respectiv funcții semantice subordonaților, respectându-se, deci, principiul unicității (adăugăm noi). Funcțiile semantice sunt denumite roluri tematice (Agent, Pacient, Temă, Experimentator, Beneficiar, Instrument etc.).

2.2. Excepțiile de la principiul unicității (GBLR 2010, p. 24–25) se limitează aproximativ la ceea ce D. D. Drașoveanu anunțase deja în articolul său: funcțiile sintactice în coordonare (vezi multiplicitatea) și funcțiile sintactice dublate, complementul direct și cel indirect.

2.3. În consecință, conform GBLR 2010, sunt în afara principiului unicității complementul de agent, complementul posesiv (D₁ adverbial) și predicativul suplimentar, fiindcă sunt funcții sintactice ale unei structuri reorganizate, nu ale uneia primare/de bază, circumstanțialele de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de instrument etc., funcții sintactice facultative (GBLR 2010, p. 655), necerute de configurația semantică a verbului-centru predicativ²⁴, funcțiile sintactice din grupul nominal: determinantul, cuantificatorul, modificatorul, posesorul, complementul

²² Adăugirile parafrazează definițiile/explicațiile referitoare la fiecare dintre conceptele-cheie, date de același tratat academic pomenit (*apud* Drăguțoiu 2014, p. 141–143).

²³ Din enumerarea de mai sus lipsesc complementele circumstanțiale, cerute obligatoriu de verb: cel de loc (*Stau pe scaun*), de timp (*Textul datează din secolul al XVII-lea*), de mod (*Se comportă bine*) și cel cantitativ (*Cântărește trei kilograme*).

²⁴ Vezi și Pană Dindelegan (2010, p. 99): circumstanțialele nu se supun principiului unicității, fiind posibilă existența, pe lângă același verb, a mai multor circumstanțiale, dar care „detaliază informația oferită de primul” – *Alergase până aici, aproape, la doi pași de casa Ioanei, și pe urmă renunțase/Demult, acum vreo 15 ani, i se întâmplase să-și întâlnească perechea* (exemplele sunt preluate din lucrarea citată mai sus). Detalierea de care vorbește autoarea credem că are rol explicativ/apozitiv.

numelui²⁵. Amintim că GBLR 2010 (p. 361–386) desființează denumirea de atribut, respectiv criteriile clasice²⁶ de clasificare a subordonaților numelui, dând prioritate rolurilor sintactice și semantice în raport cu numele-centru de grup și funcțiile sintactice ale grupului adjectival, adverbial și interjecțional (patronate de un adjectiv/adverb/interjecție): complementul comparativ, complementul prepozițional, complementele circumstanțiale etc.

Precizare: în demersul nostru, ne vom folosi de numirile funcțiilor sintactice (mai ales ale celor ce fac parte din grupul nominal) stabilite de GBLR.

2.4. Comentarii:

2.4.1. Făcând abstracție de posibilitatea verbului de a conferi un rol tematic unic complementelor, se pare că principiul unicității țintește calitatea *obligatorie* a unei funcții sintactice²⁷. Prin urmare, deducem noi, verbul împreună cu subordonații lui *obligatorii* (subiect²⁸, complement direct, complement indirect etc.) formează un bloc compact, deoarece, în principiu, verbul se cere desăvârșit într-un fel sau altul prin complementele sale. În consecință, circumstanțialele, având caracter *facultativ*, se subordonează blocului/grupului compact al verbului. În exemplul *{[Maria s-a certat (cu prietena ei)] două ore} în bucătărie*, blocul compact ar putea fi verbul-predicat (incluzând și pronumele său reflexiv), care trebuie actualizat prin subiect (dacă acceptăm condiția lui de subordonat al predicatului) și complementul său prepozițional; circumstanțialul de timp, datorită poziției inițiale, presupunem că se subordonează grupului cuprinzând complementele, iar cel de loc se raportează la întregul bloc sintactic. Dat fiind că în limba română topica circumstanțialelor este aproximativ liberă (datorită însușirii lor *facultative*), importantă este în această chestiune intenția vorbitorului de a se focaliza pe o anumită circumstanță.

2.4.2. Principiul unicității, explicat și delimitat de GBLR 2010, guvernează numai grupul verbal. Este vorba despre acel grup verbal, adăugăm noi, compact/sudat, incluzând verbul și complementele sale. În schimb, în grupul nominal este eliminat, întrucât numele, cu excepția celui de origine verbală/adjectivală (care a moștenit complementele), nu are nevoie să fie completat în circumscrierea sa semantică.

²⁵ În GR 2013 (p. 349–370), conceptul de complement al numelui va fi înlocuit cu cel de „arguments of the noun”, iar din sfera modificatorilor se vor desprinde apozitiile și clasificatorii. Vom reveni cu detalii legate de această re-organizare a funcțiilor sintactice din grupul nominal.

²⁶ Nici în cadrul grupului verbal, *numirile* funcțiilor sintactice, mai ales ale celor necircumstanțiale, nu sunt conforme unui criteriu semantic și sintactic foarte clar delimitat; D. D. Drașoveanu (1992, p. 54–55) contestă deosebirea semantică și/sau sintactică dintre conceptele de tranzitiv–intransitiv, respectiv direct–indirect: atașarea „directă” are loc și-n cazul complementului în Ac, și în cazul celui în D, prin desinență; atașate în mod direct sunt și adverbele/interjecțiile etc. Autorul soluționează problema în funcție de modul de realizare a funcției: complement–obiect acuzativ, datival și prepozițional.

²⁷ Câteva note despre calitatea mai mult sau mai puțin obligatorie a subordonaților numelui, atât a complementului numelui, determinantului cât și a modificatorului, precum și o succintă trecere în revistă a acestui fenomen în literatura de specialitate (românească) vezi la Drăguțoiu 2015.

²⁸ Nu ne pronunțăm asupra statutului de subordonat al subiectului față de verb.

2.5. Vom comenta în continuare, pe scurt, funcțiile sintactice existente în grupul nominal (cf. GBLR 2010 și GR 2013), din punctul de vedere al principiului unicității.

2.5.1. Definirea determinantului (GBLR 2010, p. 364–365) este importantă: „având în vedere că integrarea în enunț a unui grup nominal se realizează o singură dată, poziția de determinant din cadrul grupului este unică” și *obligatorie*²⁹, iar, din punct de vedere semantic, acesta atribuie interpretarea definită/nedefinită respectivului grup nominal (vezi și Bidu-Vrănceanu *et alii* 1997, p. 158–159). Deține cea mai importantă poziție în grupul nominal, deoarece este „responsabil, din punct de vedere sintactic, de legitimarea [...] unui argument în structura propoziției” (Nicolae 2011, p. 637). Determinantul poate fi un articol definit/indefinit³⁰ sau un adjectiv (de origine pronominală/din numeral) antepus substantivului: *Băiatul/Frumosul băiat se ridică de pe scaun/(Doi copii) se plimbau pe stradă//I-am dat (acestui om)(un cadou).*

Observație. În literatura de specialitate, s-a vehiculat ideea de prezență obligatorie a articolului definit pe lângă un substantiv/nume. Ion Coteanu (1969, p. 60–62) se referea la fenomenul de determinare obligatorie, respectiv facultativă a substantivului prin articol, în grupuri de câte două substantive, dintre care al doilea este în G (*părul fetei*), la substantivul în D (*spune omului*), la unul urmat de posesiv (*pomul tău*) etc. Gabriela Pană Dindelegan (1978, p. 594–595) enumeră anumite particularități de articulare/nearticulare a substantivului, particularități definite drept factori contextuali ai substantivului: predeterminanții adjectivali pronominali (*alt, acest, acel, celălalt, același, care, ce, fiecare, oricare, orice*) cu statut obligatoriu – **Școlar a întârziat//Alt școlar a întârziat*; predeterminanții de tipul *toți, însuși*, facultativi – *Toți studenții m-au ajutat/ Studenții m-au ajutat* etc. Melania Florea (1983, p. 115–130) identifică articolele drept adjuncți obligatorii³¹ ai substantivului, dar, din punctul de vedere al determinării, și membrii clasei adjuncților pronominali conferă numelui caracteristica de determinat definit/ indefinit – *acel băiat/vreun băiat* etc.

Excepția, aparentă, conform lui Al. Nicolae (2011, p. 638–639), de la unicitate a determinantului: *determinantul emfatic* (exprimat prin demonstrative postnominale și demonstrativul semiindependent *cel*) supradetermină sau dublează articolul definit: fenomenul dublării, după autor, nu ar reprezenta o excepție propriu-zisă,

²⁹ Mai ales când vorbim despre grupurile nominale cu funcția de subiect, complement direct, complement indirect, ce trimit la entități, nu la proprietăți: *Caut profesor de română (profesor trimite la o proprietate pe care o entitate/individ ar trebui s-o aibă) vs Îl caut pe profesorul meu de română (aceiași nume face referire la un anumit individ)* (GBLR 2010, p. 365–366).

³⁰ G. G. Neamțu (2000, p. 30–31) deosebește articolul determinativ (ce exprimă determinarea la substantive sau cuvinte substantivate, având ca subspecie articolul anticipant: *frumosul copil*) de cel formativ (din structura pronomelui de politețe, din cea a pronomelor nehotărâte – *unul, altul*, din structura numeralului ordinal și din cele ale prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale – *înaintea, în jurul* etc.) și de cel cazual (ca morfem exclusiv cazual pentru substantivele proprii și cele comune în V).

³¹ Cu excepția substantivelor cu prepoziții, având valori semantice diverse: conținut (*pungă cu zahăr tos*), materie (*bluză din lână roșie*), posesie (*pantofi cu toc înalt*) etc. (Florea 1983, p. 128).

așa cum nici dublarea complementului direct/indirect nu ar contrazice principiul unicității în grupul verbal – *Băiatul acela, de-acolo, pare bolnav*. Atragem atenția asupra grupului prepoziție + adverb din ultimul exemplu, care, după opinia noastră, are același rol semantic de (supra)determinare ca și demonstrativul.

Observație. Suntem de părere că pot exista mai multe trepte/nivele ale determinării, respectiv ale supradeterminării, particularizându-se, prin urmare, în mod succesiv numele în spațiul fizic al vorbirii. Această particularizare poate fi realizată prin cuvinte/grupuri de cuvinte, altele decât demonstrativele; ceea ce au în comun ține de calitatea de a ‘localiza’ în spațiu și timp numele în comunicare. Aducem în discuție, deocamdată, contextul următor:

- (1) *{[(în aceeaș ședință) de acum o săptămână] în care s'a făcut această înlocuire}*
[...] („Clujul”, 6 mai 1923, p. 2).

Substantivul *ședință* este determinat definit prin demonstrativul de identitate, *aceeaș*, formând, în opinia noastră, un grup/bloc compact din punct de vedere semantic și sintactic, demonstrativul (anaforic, prin excelență) trebuind să fie explicat și reasezat pe axa timpului pentru o determinare cât mai concretă pentru receptorul mesajului; *de acum o săptămână*, supradetermină grupul substantivului; relativă³² (vezi *infra*, 2.5.5.6.), la rândul ei, supradetermină grupul substantivului extins [(*aceeaș ședință*) de acum săptămână].

2.5.2. Complementul numelui sau argumentele numelui își păstrează poziția *obligatorie* față de un nume de origine verbală/adjectivală, respectiv față de un nume relațional³³ etc.: *cinstirea zeilor mării/bucuria Mariei/bunicul lor/o parte din text*. În cazul numelor de origine verbală/adjectivală se păstrează valențele sintactice de tip verbal/adjectival, iar cele relaționale cer un complement prin natura lor semantică, reclamând existența unei *relații*³⁴. Complementul numelui *nu este unic* în grupul nominal (Nicolae 2011, p. 639), pentru că se pot actualiza mai multe componente, în funcție de valențele semantico-sintactice pe care le are verbul/adjectivul de origine: *acordarea de ajutoare săracilor de către fundație* – sunt actualizate trei

³² Considerăm că propoziția relativă adnominală, în general, are rolul de supradeterminare; în limbile indo-europene (sanskrita, greaca-veche, latina etc.), „pronumele relativ” (în general, având radicalul **yo-/*kwo-/*kwi*) se pare că a avut funcția de determinant al grupului nominal, similar articolului (Benveniste 1966, p. 220 și urm.): *qui patres qui conscripti* (Festus 394, 25, *apud* Benveniste 1966, p. 222).

³³ În GR 2013 (p. 349 și urm.), după cum am pomenit mai sus, complementul numelui apare sub titulatura de „argumente ale numelui”; se au în vedere acele componente cerute de substantive de origine verbală, adjectivală, de cele iconice („picture nouns”: *imagine, fotografie, scenă* etc.), și de cele relaționale (*tată, văr, bunic, parte, fragment, mână* etc.).

³⁴ Al. Mardale (2006, p. 44 și urm.) descrie grupurile prepoziționale raportate la un centru–nume fie drept argumente (complineri obligatorii), fie adjuncți (facultativi). Numele care pot avea argumente sunt cele de origine verbală, numele relaționale, numele iconice (*imagine, fotografie* etc.) și cele clasificatorii (*conceptul, noțiunea, categoria* etc.).

„complemente” obligatorii ale verbului de origine, *a acorda*, subiectul (*de către fundație*), complementul direct (*de ajutoare*) și complementul indirect (*săracilor*).

Observație. Camelia Stan (2003, p. 113–168) face o trecere în revistă (destul de riguroasă) a posibilităților subordonați ai numelor de acțiune în limba română și, în același timp, insistă asupra capacității acestora de a conferi roluri tematiche subordonaților: instrument – *uzul rațiunii*, agent – *întrecerea dintre ei* etc. Se pot recunoaște vecinătățile obligatorii în cazul unor nume care și-au păstrat regimul prepozițional identic cu cel al verbelor din care provin: *adaptare la noile condiții*, *desprinderea de Ion Iliescu*; „circumstanțialele” sau „complementele circumstanțiale”³⁵: circumstanța modală – *câștigarea la limită*, circumstanța instrumentală – *trasul cu pistolul*, complementul circumstanțial – *pătrunderea în aparat/supraveghere aeriană* etc.

Comentariu. Nu se disting tipuri de complemente/circumstanțiale în grupul nominal, ci sunt reunite sub denumirea de argumente ale numelui/complemente ale numelui. În cazul numelor de acțiune³⁶ însă, principiul unicității poate fi validat (în analogie cu grupul verbal): un nume de acțiune poate cere numai un singur tip de complement (al numelui), cu statut obligatoriu. Pe de-o parte, nu intenționăm să facem o (re)clasificare a complementelor numelui, în funcție de valențele semantico-sintactice ale verbului de origine. Pe de altă parte, pentru a ușura demersul explicativ de mai jos, ne vom folosi de denumirea/denumirile³⁷ de complement direct al numelui/complement indirect al numelui/complement prepozițional al numelui (deși toate argumentele/complementele, cu puține excepții, sunt prepoziționale)/complement circumstanțial de loc al numelui/subiect al numelui etc.

- (2) *Trebuie să reacisăm [în contra introducerii (în țară la noi) (a unor asemenea moravuri)]*. („Săptămâna”, 1907, p. 183)
- (3) *M-am grăbit imediat a-mi procura {colecția (de legi și de regulamente etc.), (a ministerului de instrucție)} (pe cei din urmă doi ani)*. („Săptămâna”, 1906, p. 852)
- (4) *e mai mult [fo prețioasă (contribuție documentară)] {care înlesnește [(((cunoașterea ((spiritului (societății românești))) în timpuri de grea încercare)]}* („Gândirea”, 1922, p. 322)

În (2), numele-centru al grupului, *introducerii*, un infinitiv lung, are nevoie de completare semantică prin complementele sale: un circumstanțial de loc, *în țară*, și un complement direct, grupul *a unor asemenea moravuri*³⁸; *la noi*, în

³⁵ Se face distincția între complement circumstanțial (cerut obligatoriu de verb: *A ajuns acasă*) și circumstanțial (cu statut facultativ: *A citit toată noaptea*).

³⁶ Cât despre numele relaționale și cele iconice, deși presupun prezența obligatorie a unui subordonat, propunem să le includem în clasa supradeterminanților.

³⁷ Această clasificare a complementelor numelui pare contradictorie comparativ cu acele complemente propriu-zise ale verbului (în ceea ce privește modul de construcție/realizare, cel puțin), de aceea nu vom abuza de ea pe parcursul lucrării.

³⁸ Nu ne pronunțăm încă asupra funcției sintactice/semantice a lui AL. G. G. Neamțu (2011, p. 158 și urm.) argumentează „funcționalitatea” lui AL, fiind vorba, de fapt, despre o dublare de tip mai special, o „dublare posesivă”, deoarece are în vedere raportul de posesie. Așadar AL-dublant ar fi o excepție de la principiul unicității în planul expresiei (Neamțu 2011, p. 164).

opinia noastră, are rolul unui determinant definit al grupului *în țară*, funcționând din punct de vedere semantic precum un demonstrativ/posesiv (*în țara [aceasta]/în țara [noastră]*), având proprietatea de a localiza numele.

În (3), substantivul *colecția* (neologic), cu sugestie verbală în proveniența sa (< fr. *collection* < lat. lit. *collectio*, -onis „adunare, culegere”, un derivat al verbului *colligere* „a culege, a aduna”), cere un complement direct, *de legi* și *de regulamente*, și un subiect, grupul *a ministerului de instrucție*. Numele și complementele sale formează, după părerea noastră, un bloc compact datorită relației/relațiilor mai strânse între constituenți, atașându-i-se (în mod facultativ) acestui grup/bloc compact un circumstanțial de timp³⁹, grupul *pe cei din urmă doi ani*.

În (4), grupul *contribuție documentară* este unul compact, din cauza numelui de origine verbală cu un complement prepozițional, iar *prețioasă*, un modificator, de data aceasta, se raportează la grupul compact nominal, definindu-l semantic. La rândul lui, numele *cunoașterea* formează un grup sintactic compact cu grupul complementului direct al numelui, *spiritului societății românești*. Circumstanțialul de timp al numelui, *în timpuri de grea încercare*, se subordonează numelui cu complementul său (văzut ca un bloc compact).

2.5.3. Cuantificatorul (Nicolae 2011, p. 638–639 și GBLR 2010, p. 375 și urm.), concretizat numai în prezența determinantului (iar în lipsa lui, devine el însuși determinant indefinit), este exprimat prin numerale, adjective pronominale indefinite sau negative și prin alte structuri cu sens cantitativ: (*Aceste două fete sunt gălăgioase/(Două fete) au venit/(Două fete) sunt gălăgioase*).

Comentariu. Totuși, la nivel textual, în grupul *două fete* (din cel de-al treilea exemplu) s-ar putea identifica/subînțelege determinarea definită⁴⁰: *două fete (de-a-colo/din clasă/dintre cele prezente etc.) sunt gălăgioase*; prin urmare, numeralul cardinal ar îndeplini funcția de cuantificator. Subînțelegerea determinantului se poate explica datorită prezenței numelui predicativ ce are rolul de a exprima o proprietate a subiectului, cunoscut de vorbitor/interlocutor, în principiu.

2.5.3.1. Cuantificatorul intern (cel coocurent cu un determinant), așezat în interiorul unui grup nominal, este unic, deoarece „cuantificarea sintactică a unui grup nominal nu se poate realiza decât o singură dată” (GBLR 2010, p. 375): *aceste două fete*.

2.5.3.2. Cuantificatorul extern (nu poate fi niciodată determinant), așezat în extremitatea stângă sau dreaptă a grupului, poate fi coocurent cu un cuantificator intern și, spre deosebire de acesta din urmă, apare lângă nume determinate definit; este vorba despre adjectivele pronominale nehotărâte/numerale colective *tot, amân-*

³⁹ Al. Nicolae (2011, p. 639) include componentele facultative („circumstanțialele”) în clasa modificatorilor numelui, a celor care „modifică sau caracterizează” semantic numele.

⁴⁰ Credem că determinarea/supradeterminarea (inerent definită) poate să se realizeze și prin grupuri prepoziționale (prepoziție cu adverb/prepoziție cu substantiv, având sens partitiv etc.). Toate acestea localizează numele într-un fel sau altul: *cartea de-acolo/cartea de pe masă/un soldat dintre cei acuzăți* etc.

doi, tustrei, căteșitrei (Nicolae 2011, p. 639 și GBLR 2010, p. 375–376): **toată această familie/toți cei șase bărbați/amândouă fetele**. Unicitatea cunatificatorului extern se verifică, conform GBLR 2010, p. 376: are o poziție extremă/periferică și cuantifică întregul grup nominal (care poate fi format dintr-un nume determinat și un cuantificator intern): [**Toți (cei șase cavaleri)**] *au impresionat vestul*.

2.5.4. Posesorul este unic (GBLR 2010, p. 383 și urm.) în grupul nominal; din punct de vedere sintactic, stabilește „o relație de posesie împreună cu un alt constituent desemnând obiectul posedat”. Se exprimă prin substantive/pronume în G (*rochia Mariei*), prin clitice de D (*Și pletele-i curg râu*) și prin adjective pronominale posesive (*Cartea mea e pe masă*).

Comentariu. Propunem ca posesia să fie integrată în conceptul de determinare și supradeterminare. Dăm câteva exemple spre ilustrarea ipotezei noastre de lucru:

(5) *și eu știu [(de la serviciile noastre) secrete]* (CLRVAN, 381)

(6) *s-a potrivit să fie {[o piesă franțuzească\} a lui mișel legrand] | dacă nu mă înșel↑ | | da↑ | din umbrelele din șerbur}* (CLRVAN, 255)

În (5), posesivul, datorită rolului său de localizare a obiectului posedat la posesor⁴¹, după părerea noastră, supradetermină definit numelele determinat prin articolul definit enclitic. Modificatorul⁴² *secrete* se subordonează grupului/blocului compact (*de la serviciile noastre*; dacă ar trebui să facem o ierarhie a subordonațiilor numelui, în contextul acesta, supradeterminarea ocupă primul loc, dată fiind topica subordonațiilor numelui: vorbitorul credem că a simțit nevoia să pună accentul în primul rând pe posesiv.

În (6), avem de-a face cu un grup compact *o piesă franțuzească*, cu un determinant indefinit și un modificator al numelui, căruia i se atașează posesivul (construcția în G), cu rolul de a supradetermina definit grupul nominal. **Din umbrelele din șerbur**, în opinia noastră, ar continua supradeterminarea grupului mărit *o piesă franțuzească a lui mișel legrand*. Credem că e vorba despre o supradeterminare succesivă. Supradeterminanții au o poziție unică în raport cu grupul căruia i se subordonează.

2.5.5. Modificatorul, cel care caracterizează din punct de vedere semantic un nume, poate fi exprimat prin adjective propriu-zise (*rochie frumoasă*), adjective pronominale de întărire (*băiatul însuși*), numeral ordinal cu valoare adjectivală (*premiul al doilea*), grupuri prepoziționale (*băiatul din dreapta*), grup nominal denominativ⁴³ (*eleva Popescu*), grup verbal (*fetele țipând în noapte*), grup adverbial (*venirea vineri*), propoziție relativă (*fetele care au țipat*); este singura funcție sintactică dintr-un grup nominal care nu se supune unicității (GBLR 2010, p. 379):

⁴¹ *Apud* Rijkhoff 2002, p. 173–174: posesivele sunt asimilate demonstrativelor, din cauza proprietăților acestora de a fi localizatoare.

⁴² Păstrăm încă denumirea de modificator, funcție sintactică ce caracterizează numele (GBLR 2010).

⁴³ În GR 2013, p. 369–370, modificatorul denominativ (fosta apozitie derminativă) este inclus într-o altă categorie, distinctă de modificatori, denumită clasificatorii numelui („classifiers”).

într-un grup nominal pot exista unul sau mai mulți modificatori „fie coordonați, [...], fie ierarhizați [...]” (Nicolae 2011, p. 640). Vom aduce câteva observații:

2.5.5.1. Adjectivul pronominal de întărire⁴⁴ are rolul de a supradetermina numele deja determinat definit, dată fiind originea sa demonstrativă (compus din: *îns*, *-ă* < lat. pop. *ipsus*, *ipsa*, *ipsum*, a se vedea *i(s)* + *pse/pte*, și forme ale pronumelui reflexiv/personal). Poate fi inclus în tabăra determinanților „emfatici”. În româna actuală, pronumele de întărire are întotdeauna valoare adjectivală, deoarece însoțește în mod obligatoriu un nume; am putea face o analogie cu articolul (însoțitorul prin excelență al numelui), până la un anumit punct, cu deosebirea că pronumele de întărire, la fel ca și demonstrativul postnominal, se subordonează numelui deja determinat definit.

2.5.5.2. Numeralul ordinal (postnominal) a fost exclus din grupul cuantificatorilor, deoarece nu cuantifică propriu-zis, ci indică ordonarea pe o scală (GBLR 2010, p. 372); noi propunem ca acesta să fie considerat un supradeterminant, pentru că localizează numele în spațiu/timp, așa cum o face demonstrativul. Cu alte cuvinte, demonstrativul și numeralul ordinal au în comun proprietatea de a „localiza” numele.

2.5.5.3. Având în vedere exemplul citat, *băiatul din stânga*, preluat ca atare din Nicolae 2011, p. 640, *din stânga* nu poate fi modificator, care caracterizează semantic numele. Nu transformă numele *băiatul*, așa cum ar face-o *înalt* etc., ci, mai degrabă, supradetermină numele, localizându-l. Acest grup prepozițional are valoare deictică, precum un demonstrativ.

2.5.5.4. Modificatorul denominativ/clasificatorul, din exemplul *eleva Popescu*, este, cu toate acestea, unic în grupul nominal; ar fi *multiplu* numai pe planul coordonării: *elevete Popescu și Ionescu*. În **eleva Popescu Ionescu*, cei doi termeni denominativi nu au cum să aibă doi referenți diferiți, făcând excepție situația în care numele acestei eleve este *Popescu Ionescu*.

2.5.5.5. În *venirea vineri*, adverbul este considerat un modificator, în ciuda comportamentului verbal pe care îl are numele. Întrucât „circumstanțialul” este o completare facultativă a verbului/numelui de origine verbală, autorii GBLR 2010 nu-l cuprind în clasa complementelor numelui. Nu dorim să ne pronunțăm categoric în această privință, însă credem că modificatorul poate „modifica” semantic doar un nume propriu-zis (fără a fi de origine verbală sau adjectivală). Adjuncții numelui de acțiune sau de origine adjectivală completează un număr strict de valențe latente, obligatorii sau nu, în funcție de natura verbului/adjectivului. Numele propriu-zis, cu excepțiile de rigoare, își este suficient sieși: *Omul este o trestie gânditoare*; în schimb: **La vederea, i s-a făcut rău*.

⁴⁴ G. G. Neamțu (1994, p. 89–99) observă că adjectivele pronominale de întărire sunt similare posesivelor (*meu, tău, său*) datorită faptului că au persoană (deci cu valoare deictică) și număr, numai că, în cazul adjectivelor de întărire, există o identitate de persoană și număr cu pronumele/substantivul regent. Valoarea deictică poate constitui trăsătura comună a determinanților/supradeterminanților numelui.

2.5.5.6. Presupunem, ca ipoteză de lucru, că relativa (vezi *supra*, nota 32) de tip atributiv poate substitui/subînțelege demonstrativul, deoarece, din punctul de vedere al desemnării, are aceeași valoare deictică precum demonstrativul: *Fata (aceea) (,) care a intrat în clasă s-a ascuns după cortină.*

2.5.5.7. Se dau următoarele exemple pentru verificarea funcționării principiului unicității modificatorilor în grupul nominal.

(7) *{[Un palton] de stofă} vechi} atârna de cuier.*

(8) *{[(Un palton vechi] (,) de stofă} (,) atârna de cuier.*

(9) *[(Un) vechi (palton de stofă)], atârna de cuier.*

În (7), din punct de vedere ierarhic⁴⁵, determinantul indefinit ocupă primul loc, adică este cel mai apropiat semantic de numele său, pentru că îl integrează în actul vorbirii; *de stofă* este un modificator restrictiv⁴⁶, cu care formează un bloc compact, iar *vechi*, un modificator nonrestrictiv, ar face referire la întreaga grup *un palton de stofă*.

În (8), topica constituenților grupului nominal este inversată. Modificatorul nonrestrictiv îl precedă pe cel restrictiv; schimbarea poziției modificatorilor are o motivație pragmatică⁴⁷, topica acestora nefiind una fixă în comunicare. Prin urmare, *de stofă* restricționează semnificația grupului nominal (substantiv și adjectiv).

În (9), adjectivul este în poziție prenominală și se subordonează grupului nominal *palton de stofă*, un bloc compact, compus din substantiv și modificatorul său restrictiv.

2.5.5.8. Credem că funcțiile sintactice al grupului nominal, cu centrul un nume de origine non-verbală și non-adjectivală, ar trebui reorganizate⁴⁸, conform conceptelor dezvoltate de Jan Rijkhoff (2002, p. 100), de localizare, cuantificare și calificare/modificare, aplicate unor entități spațiale concrete, substantive comune ce cunosc numărul: „most nouns modifiers can be characterized in terms of the Quality, Quantity and Locality”. Localizarea are în vedere funcția sintactică de determinant: supradeterminarea (succesivă sau nu) reprezintă o prelungire a determinării; demonstrativele, posesivele, numeralele ordinale, construcțiile cu genitivul sau acuzativul, CEL și AL pot avea rolul de supradeterminanți ai numelui deja determinat (definit) în discurs. Cuantificarea se realizează cu ajutorul cuantificatorilor, concomitent cu determinarea. Calificarea (sau modificarea) o îndeplinește atributul (sau modificatorul, conform GBLR 2010).

⁴⁵ Despre ierarhia constituenților în grupul nominal, respectiv definirea/exemplificarea modificatorilor restrictivi/nonrestrictivi, vezi Pană Dindelegan 2010, p. 141–146): determinanții ocupă poziția cea mai înaltă, urmați de cuantificatori, complemente, modificatori restrictivi/nonrestrictivi/posesivi.

⁴⁶ Tot în Pană Dindelegan 2010b, p. 141 și urm. modificatorul restrictiv este strâns legat semantic și sintactic de numele său și modifică denotația substantivului regent (*copil de profesor, elev bucureștean* etc.), spre deosebire de cel nonrestrictiv (*rochie roșie, păr lung* etc.).

⁴⁷ A se vedea limba latină: ordinea adjuncțiilor (unui nume) avea o valoare expresivă, nu una sintactică; trebuie adăugat că nu putea fi vorba despre grupuri/structuri sintactice compacte, precum în limbile moderne (Ledgeway 2012, p. 30 și urm.).

⁴⁸ Nu ne dezicem de ceea ce GBLR 2010 susține în descrierea funcțională a grupului nominal românesc.

3. Concluzii

3.1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, atât cel definit de D. D. Drașoveanu (1971; 1997), cât și cel explicat de GBLR 2010, se verifică cel mai bine în grupul verbal și subordonații săi; este vorba despre subordonații a căror prezență este cerută de verb sau satisfac valențele verbului (complementul direct, indirect/indirect prepozițional și subiectul, dacă se acceptă condiția sa de subordonat al verbului/predicat). Modul de construcție a subordonatului-complement (flexiunea și jocțiunea) s-ar putea încadra în descrierea unicității funcției sintactice. Circumstanțialele (așa cum sunt ele definite de GBLR 2010, drept adjuncți facultativi ai verbului), categorizate după un criteriu semantic, spre deosebire de complementul direct sau indirect, nu sunt unice în grupurile sintactice. Presupunem, deși discuția rămâne deschisă, că verbul cu ale sale componente (prezențe obligatorii) formează un grup sintactic compact, din punct de vedere semantic, iar circumstanțialele se subordonează acestui grup.

3.2. Principiul unicității funcțiilor sintactice se aplică și în interiorul grupului nominal, dar pe baza unui criteriu semantic, nu al unuia ce se referă la felul de construcție a termenului subordonat. Dintre toate funcțiile grupului nominal, determinarea definită, în principiu, este necesară/obligatorie pentru integrarea numelui în comunicare/enunț. Determinantul și numele său constituie un grup sintactic compact. Ceilalți adjuncți ai numelui, cunatificatorul, respectiv atributul/modificatorul se subordonează acestui grup.

3.3. Supradeterminarea este o urmare firească a determinării, datorită nevoii de a localiza cât mai exact numele în discurs/lumea referențială, însă nu are o poziție unică; putem vorbi de o supradeterminare succesivă a unui nume în lumea referențială.

3.4. Cuantificarea se face o singură dată în grupul nominal, dar nu este o prezență obligatorie. Atributul/modificatorul, ce operează în interiorul numelui, necesită o discuție mai amplă. În principiu, ordinea atributelor în grupul nominal are un rol important: în mod firesc, atributul plasat imediat după nume (deja determinat) formează cu acesta din urmă un grup sintactic, iar atributul ce îl urmează se raportează la acest grup. Atributul prenominal⁴⁹ credem că se subordonează întregului grup nominal (în cazul în care numele este succedat de alte atribute), datorită poziției sale.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- Benveniste 1966 = Émile Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Éditions Gallimard, 1966.
 Bidu-Vrănceanu et alii 1997 = Angela Bidu-Vrănceanu et alii, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997.
 Brăescu 2012 = Raluca Brăescu, *Adjectivul în limba română. Sintaxă și semantică*, București, Editura Universității din București, 2012.
 CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj(-Napoca), I–XXXVIII, 1956–1993.

⁴⁹ Vom discuta cu alt prilej despre atributul (un adjectiv) ce poartă însemnul determinării definite (*frumosul copil*).

- „Clujul” = „Clujul”. Ziar săptămânal independent, I, 1923.
- Coteanu 1969 = Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (Româna comună)*, București, Editura Academiei României, 1969.
- Dăguțoiu 2015 = Adela Drăguțoiu, *Principiul unicității funcțiilor sintactice în grupul nominal. Câteva adnotări, în Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G. G. Neamțu la 70 de ani*, Cluj-Napoca, Editurile Scriptor și Argonaut, 2015, p. 220–226.
- DR, s.n. = „Dacoromania”, serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1994–1995 și urm.
- Drașoveanu 1971 = D. D. Drașoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325–355.
- Drașoveanu 1992 = D. D. Drașoveanu, *Tranzitiv/intranzitiv și direct/indirect – două antinomii contestabile*, în CL, XXXVII, 1992, nr. 1, p. 53–63.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.
- Drăguțoiu 2014 = Elena Adela Drăguțoiu, *Câteva observații privind unicitatea în sintaxă*, în DR, s.n., XIX, 2014, nr. 2, p. 141–152.
- Drăguțoiu 2017 = Adela Drăguțoiu, *Supradeterminarea numelui în limba română și principiul unicității funcționale*, în Helga Bogdan Oprea, Andreea-Victoria Grigore, Rodica Zafiu (editori), *Lingvistică românească. Lingvistică romanică. Actele celui de-al XVI-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică (București, 25–26 noiembrie 2016)*, București, Editura Universității din București, 2017, p. 61–66.
- Florea 1983 = Melania Florea, *Observații statistice asupra constituenților grupului nominal din limba română contemporană*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 589–593.
- GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- „Gândirea” = „Gândirea”. Literară, artistică, socială, Cluj-București, I, 1922–1923 și urm.
- GBLR 2010 = *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
- GLR 1963 = *Gramatica limbii române*, vol. II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Academiei Române, 1963.
- GR 2013 = *The Grammar of Romanian (GR)*, Oxford, Oxford University Press, 2013.
- Ledgeway 2012 = Adam Ledgeway, *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952 și urm.
- Mardale 2006 = Alexandru Mardale, *Prepoziții și grupuri prepoziționale lexicale adnominale*, I, în SCL, LVII, 2006, nr. 1, p. 35–53.
- Neamțu 1994 = G. G. Neamțu, *Observații asupra adjectivelor pronominale de întărire*, în LR, XLIII, 1994, nr. 3–4, p. 89–99 (în colaborare cu Elena Dragoș).
- Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior, 1999.
- Neamțu 2000 = G. G. Neamțu, *Observații pe marginea conceptelor de „articol” și „determinare”*, în StUBB, Philologia, XLV, 2000, fasc. 1, p. 19–31.
- Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Sintagma verbală și problema „reflexivului” impersonal*, în StUBB, XLIX, 2004, nr. 3, p. 41–47.
- Neamțu 2011 = G. G. Neamțu, *Despre statutul morfosintactic al lui „al” dublant*, în DR, s.n., XVI, 2011, nr. 2, p. 149–166.
- Nicolae 2011 = Alexandru Nicolae, *Pe marginea descrierii grupului nominal în Gramatica de bază a limbii române*, în Manuela Nevaci (ed.), *Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu*, București, Editura Universității din București, 2011, p. 635–653.
- Pană Dindelegan 1978 = Gabriela Pană-Dindelegan, *Determinant obligatoriu versus determinant facultativ: o paralelă sintactică între verb și substantiv*, în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 593–596.
- Pană Dindelegan et alii 2010 = Gabriela Pană-Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice și exerciții*, București, Editura Universității din București, 2010.
- Rijkhoff 2002 = Jan Rijkhoff, *The Noun Phrase*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

„Săptămâna” = „Săptămâna”, București, I, 1907 și urm.
SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, I, 1950 și urm.
Stan 2003 = Camelia Stan, *Gramatica numelor de acțiune din limba română*, București, Editura
Universității din București, 2003.
StUBB = „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, I, 1955 și urm.

THE PRINCIPLE OF THE UNIQUENESS OF SYNTACTIC FUNCTIONS IN ROMANIAN GRAMMAR

(Abstract)

Our paper aims to make some remarks concerning the uniqueness of syntactic functions in Romanian grammar, which is described and explained from two points of view, one belonging to D. D. Drașoveanu (1971) and the other one to *Gramatica de bază a limbii române* (2010). We aim to describe the semantic and syntactic structure of the noun phrase. We point out the fact that the reference of (non-verbal and non-adjectival) nouns is established by means of determiners (polydefinite structures), quantifiers and attributes, although, usually, nouns do not require a sort of semantic completion to the same degree as verbs.

Cuvinte-cheie: *principiul unicității sintactice, grup nominal, supradeterminant.*

Keywords: *uniqueness of syntactic functions, noun phrase, polydefinite structure.*

*Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
elenaadelaghent@yahoo.com*